

Euthanasie bij psychisch lijden: barmhartig of een bondgenootschap van kwaad?

Yvonne Geuze en

Ali van Dijk

Het is geen taak van dokters om te doden, enkel bij uiterste noodsituaties zoals verstikking, zo meent prof. dr. Koerselman. Hij is kritisch op de euthanasiepraktijk die alsmaar uitdijt. Zo ook op euthanasie bij psychisch lijden.

Psychiater Frank Koerselman heeft jarenlang gewerkt in de zware psychiatrie. Hij was hoofd van de afdeling psychiatrie van het Sint Lucas Andreas Ziekenhuis te Amsterdam en hoogleraar psychiatrie aan de Universiteit Utrecht. Koerselman ziet met lede ogen aan dat euthanasie vanwege psychisch lijden toeneemt en dat deze stervensvorm in de media steeds vaker als iets barmhartigs gepresenteerd wordt. Met grote overtuiging brengt hij een ander verhaal naar voren in het interview dat de NPV met hem hield.

Waarom bent u zo kritisch op de praktijk van euthanasie bij psychisch lijden?

Euthanasie vanwege psychisch lijden wordt gerechtvaardigd uit het oogpunt van empathie. Maar, zo meent Koerselman, het is juist belangrijk om te beseffen dat mensen die psychisch lijden en een doodswens hebben, door hun ziekte in een (zelf)destructief traject zijn gekomen. Soms is dit veroorzaakt door traumatische ervaringen in hun jeugd, soms

Frank Koerselman (1947), medicus en psychiater, leidde de psychiatrieafdeling in het Sint Lucas Andreas Ziekenhuis en was hoogleraar in Utrecht. Hij droeg bij aan maatschappelijke debatten en schreef in 2016 *'Wie wij zijn'*, over identiteit.

door langdurige miskenning en soms vanwege een onvermogen om met bepaalde situaties om te gaan. Iemand is als het ware in de macht van iets kwaads. Voor een psychiater is het belangrijk om geen bondgenoot te worden van dat kwade. Je moet juist tegenwicht bieden tegen dat destructieve en zeggen: 'wij gaan samen het kwaad in jou bestrijden'. Als er één ding is wat een psychiater doet dan is dat strijden tegen de dood!

Wanneer een psychiater niet meer helpt strijden tegen de dood, dan gaat dit levens kosten. Zeker ook van mensen die er misschien wel bovenop gekomen zouden zijn als zij de juiste hulp hadden gekregen. Ik heb zelf regelmatig gedacht bij mensen 'dit komt nooit meer goed', maar dat kwam het dan wel.

In de GGZ is er een soort stappenplan dat doorlopen wordt bij aandoeningen. Aan het eind daarvan kan euthanasie in beeld komen. Maar mijn visie is dat je die kant niet opgaat, maar dat je aan het eind van dit stappenplan overstapt op een palliatieve benadering waarbij genezing niet meer het doel is óf dat je het stappenplan nogmaals doorloopt. Ik heb vaak meegemaakt dat behandelingen een tweede of derde keer wel werkten. En als genezing niet meer in beeld is, dan is een palliatieve benadering gepast.

Toch zijn er ook mensen die kiezen voor suïcide. Een veelgehoord argument van voorstanders voor

euthanasie bij psychisch lijden is dat dit een beter alternatief is dan suïcide. Hoe kijkt u hier tegenaan?

Mijn standpunt daarin is vrij cru. Ik ga daar niet over. Suïcide is uiteindelijk een beslissing van iemand zelf. Een hele heftige waartegen we mensen zoveel mogelijk moeten beschermen, maar het is niet verboden. Bij euthanasie wil men dat andere mensen de dood voor hen organiseren.

Als je meent het leven van iemand af te mogen nemen, eigen je je als psychiater een bevoegdheid toe die je simpelweg niet hebt. Ik vind dat levensgevaarlijk én arrogant. Euthanasie wordt dan gezien als een goede daad, terwijl het niets anders is dan het beëindigen van het leven van een waardevol persoon. Dat is iets waar je als psychiaters niet aan mee moet werken.

Ik noem de dreiging voor

suïcide ook wel het chantageargument. Iemand kan er ook voor kiezen om zichzelf niet van het leven te benemen. Als psychiater moet je hierbij ook een bepaalde onmacht kunnen verdragen. De gedachte dat er minder (gewelddadige) suïcides komen door euthanasie bij psychisch lijden laagdrempeliger te maken, klopt ook niet. Daar zitten andere mechanismen achter.

Wat is dan wel een antwoord voor mensen die het leven niet meer zien zitten?

Je kunt tegen iemand met een doodswens zeggen: 'ik begrijp je'. Maar tegelijk ook: 'we gaan het [euthanasie red.] niet doen'. Soms wordt door voorstanders gezegd dat je dan iemand in de steek laat, maar dat is flauwekul. Naast iemand staan, zonder hem of haar de uitweg voor euthanasie te bieden, kan ook. Dit geeft mensen veiligheid, zekerheid en steun. ➤

'Naast iemand staan, zonder hem of haar de uitweg voor euthanasie te bieden, kan ook. Dit geeft mensen veiligheid, zekerheid en steun.'

Onder de loep

Ik heb dat ook altijd tegen mensen gezegd.

Wel moet je iemand dan op andere manieren helpen. Op dit moment is mijn zorg daarin dat de psychiatrie dat niet altijd voldoende biedt. Ik heb in de ziekenhuizen waar ik werkte mensen soms tientallen jaren onder mijn hoede gehad en door meerdere crisissen heen gesleept. Tegenwoordig zit de GGZ in de greep van bureaucratie. Het is belangrijk dat er maatwerk geleverd wordt en daarin valt nog veel

te verbeteren. We mogen in elk geval niet soepeler omgaan met euthanasie bij mensen met psychisch lijden omdat de psychiatrische zorg machteloos en niet op orde is. Dat vind ik uitgesloten. Voor zulke patiënten moet je een 24/7 regeling treffen, zonder het directe doel van genezing. Dat betekent niet dat je kunt garanderen dat het altijd goed gaat of dat je al het lijden kunt wegnemen. Maar dat is dan wat het is. Je gaat naast iemand staan en kijkt of je dat lijden kunt verzachten. Niet de doodswens van iemand

vervullen, want dat vind ik iemand kapotmaken.

Welke boodschap van hoop zou u willen doorgeven?

Ik vind het belangrijk dat er tussen dwangbehandeling en euthanasie ook een zorgvorm van 'er zijn' is. En dan wel met deskundigheid. Ik denk dat dat een weg is die we moeten verkennen. Er zijn zeker nog mogelijkheden om de GGZ anders in te richten waardoor het geld en de menskracht daarvoor vrijkomt.

Waarom is dit het thema euthanasie bij psychisch lijden actueel?

- Er is een toename in het aantal aanvragen en uitvoeringen van euthanasie op grond van psychisch lijden.
- Artsen zijn terughoudend om euthanasie uit te voeren op basis van psychisch lijden. 64% van hen vindt het ondenkbaar om dit ooit te doen. Mensen wijken daarom vaak uit naar het Expertisecentrum Euthanasie. Hier is een wachtlijst ontstaan.
- Zowel de overheid als lobbygroepen trachten professionals uit de beroepsgroepen te activeren en meer begrip in de samenleving te creëren als het gaat om euthanasiewensen op grond van psychisch lijden. Zij hopen dat mensen vaker door hun eigen behandelaar geholpen kunnen worden en dat op die manier ook de druk op het Expertisecentrum Euthanasie afneemt.

